

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خاوران

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

معاونت پژوهش

استان همدان شهر همدان مدرسه علمیه تخصصی فدک

عنوان

مستندات قرآنی برخی حکمت‌های تربیتی نهج‌البلاغه

استاد راهنما

جمال سروش

نگارنده

منیره بیات

سال تدوین ۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحمیدیه

نَحْمَدُهُ عَلَى مَا كَانَ وَنَسْتَعِينُهُ مِنْ أَمْرِنَا عَلَى مَا يَكُونُ،
وَنَسْأَلُهُ الْمُعَافَاةَ فِي الْأَدْيَانِ كَمَا نَسْأَلُهُ الْمُعَافَاةَ فِي الْأَبْدَانِ
خدا را بر نعمت‌هایی که عطا فرمود ستایش می‌کنیم و
در کارهای خود از او یاری می‌جوییم.
از او سلامت در دین را خواهیم
آنگونه که تندرستی بدن را از او درخواست داریم.

تقدیم به

تقدیم به مظهر پاک و مقدس مولای متقیان، یعسوب الدین و یعسوب المؤمنین، آقا و

سرور جهانیان امیرالمؤمنین علی ابن ابیطالب علیه السلام

و مادر بزرگوارم و روح پدر عزیزم

تقدیر و تشکر

از راهنمایی‌ها و زحمات استاد ارجمند جناب آقای دکتر جمال سروش
نهایت تقدیر و تشکر را دارم. همچنین از تمامی افرادی که به نحوی
در انجام این تحقیق مؤثر بوده‌اند، تشکر می‌کنم.

دکتر مدیریت حوزه‌های علمیه خوارزم

پسرم! نماز را بر پا دار و امر به معروف و نهی از منکر کن و در برابر مصائبی که به تو می‌رسد با استقامت و شکیبا باش که این از کارهای مهم است!^۱

در آیه‌ای دیگر از سوره مبارکه توبه بلعکس انجام دادن امر به معروف و نهی از منکر و دعوت به منکر و نهی از معروف از ویژگی‌های زنان و مردان منافق شمرده شده است.

«الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ»

مردان منافق و زنان منافق همه از یک گروهند، آن‌ها امر به منکر و نهی از معروف، می‌کنند و دست‌هایشان را (از انفاق و بخشش) می‌بندند، خدا را فراموش کردند و خدا آن‌ها را فراموش کرده رحمتش را از آن‌ها قطع منافقان قطعاً فاسقند.^۲

و در آیه‌ای دیگر از همین سوره از جمله ویژگی‌های مؤمنان را امر به معروف و نهی از منکر شمرده است

«الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ هُمْ فِي ذُلِّ أَعْيُنِ النَّاسِ وَأَعْيُنُ اللَّهِ يُبْصِرُ الْغُيُوبَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ هُمْ فِي ذُلِّ أَعْيُنِ النَّاسِ وَأَعْيُنُ اللَّهِ يُبْصِرُ الْغُيُوبَ»

(مؤمنان کسانی هستند که) توبه‌کنندگان‌اند و عبادت کاران و سپاس‌گویان و سیاحت‌کنندگان و رکوع‌کنندگان و سجده‌آوران و آمران به معروف و نهی‌کنندگان از منکر و حافظان حدود (و مرزهای) الهی و بشارت‌ده (به این چنین) مؤمنان!^۳

و در آخر سوره مبارکه عصر راداریم که یکی از راه‌های نجات انسان از خسران را اهمیت دادن به امر به معروف و نهی از منکر می‌داند.

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

به نام خداوند رحمتگر مهربان

^۱ سوره لقمان آیه ۱۷

^۲ سوره توبه آیه ۶۷

^۳ همان آیه ۱۱۲

«وَالْعَصْرِ»

سوگند به عصر [غلبه حق بر باطل]

«إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ»

که واقعاً انسان دستخوش زیان است

«إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ»

مگر کسانی که گرویده و کارهای شایسته کرده و همدیگر را به حق سفارش و به

شکیبایی توصیه کرده‌اند.^۱

^۱سوره عصر آیه ۳-۱

نتیجه

از دیرباز این مطلب که اهل بیت علیهم السلام قرآن ناطق هستند به گوش همه رسیده و تقریباً می‌توان گفت بیشتر افرادی که در دین مبین اسلام ورود کرده و با جان و دل پذیرفته‌اند به این مطلب اذعان دارند و این مطلب را تأیید می‌کنند.

نهج‌البلاغه شریف مصداق کامل قرآن ناطق بودن ائمه است و نشان از این دارد که گفتار و رفتار ایشان برگرفته از قرآن و منطبق با آیات شریف آن می‌باشد.

در این تحقیق در حد امکان این انطباق بررسی شده و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است. باشد که این تحقیق راهگشا باشد برای دوستداران علم و عزیزانی که در پی کشف طریقه این مطلب (قرآن ناطق بودن ائمه) هستند.

منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

۱. ابن فارس احمد ، معجم مقاييس اللغة، محقق: عبدالسلام محمد هارون، قم، مكتب الاعلام اسلامي، بی تا
۲. احمدی علی اصغر ، اصول تربیت، تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۷۸
۳. ازهری، محمد بن احمد، تهذیب اللغة، قم، مرعشی، ۱۳۱۴
۴. امامی، علی اشرف، حکمت در تصوف و عرفان در دایره المعارف بزرگ اسلامی، تهران : بصیرت ، ۱۳۸۹
۵. آمدی عبدالواحد بن محمد ، غررالحکم و دررالکلم، قم: ژکان، ۱۴۰۱
۶. جعفری، محمدتقی، تعلیم و تربیت، تهران: دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۷۳
۷. حرانی ابن شعبه ؛ تحف العقول، تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۸۶
۸. دلشاد تهرانی مصطفی ، آزادی و حقوق انسانی در نهج البلاغه ، تهران: کتاب همراه، ۱۳۸۶
۹. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، امیرکبیر، ۱۳۸۱
۱۰. دیانی ابوالحسن حسینی ، آشنایی با نظام تربیتی اسلام، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۹.
۱۱. راغب اصفهانی حسین بن محمد ، مفردات الفاظ القرآن، بیروت، دارالقلم، بی تا
۱۲. زمخشری محمود بن عمر ، کشاف، کویت: الامانه العامه للاوقاف، ۲۰۰۸م
۱۳. سالاری فر، محمد رضا، آشنایی با روانشناسی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۴۰۱
۱۴. شبر، عبدالله، اخلاق، قم: مکتبه بصیرتی، ۱۳۹۵
۱۵. صناعی محمود ، آزادی و تربیت، تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۴
۱۶. طباطبایی محمد حسین ؛ تفسیر المیزان، قم: بنیاد علمی و فرهنگی علامه طباطبایی؛ تهران: رجاء، ۱۳
۱۷. طباطبایی، جواد، حکمت در دایره المعارف بزرگ اسلامی، قم: دلیل ما، ۱۳۸۵
۱۸. طباطبایی، محمد رضا، صرف ساده، قم، دارالعلم، ۱۳۷۹

۱۹. طریحی، فخرالدین بن محمد، مجمع البحرين، تهران: المكتبة المرتضوية، ۱۳۷۵
۲۰. طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، بیروت: احیاء التراث العربی، [۱۹م. = ۱۴ق. = ۱۳]
۲۱. علوی حمید رضا، بررسی تطبیقی نظریات تربیتی اسلام وژان ژاک روسو، کرمان: دانشگاه شهید باهنر (کرمان)، ۱۳۸۸
۲۲. فخر رازی محمد بن عمر، تفسیر الکبیر، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۹۹۰م
۲۳. فراهیدی، خلیل بن احمد العین، قم، هجرت، بی تا دوم
۲۴. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، ۱۳۸۶
۲۵. قمی عباس، سفینه البحار، تهران: کتاب عقیق: دفتر نشر نوید اسلام، ۱۳۹۲
۲۶. کلینی محمد بن یعقوب، اصول کافی، قم: کاک، ۱۳۹۷
۲۷. گروه علوم تربیتی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، مجموعه مقالات تربیتی، قم، مؤسسه امام خمینی، ۱۳۸۸
۲۸. گروه نویسندگان، تربیت دینی در جامعه اسلامی معاصر، قم، مؤسسه امام خمینی، ۱۳۸۸
۲۹. مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار، تهران: انتشارات کتابچی، ۱۳
۳۰. مصباح یزدی محمد تقی، فلسفه اخلاق، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، چاپ سوم، پاییز ۱۳۹۴
۳۱. مطهری مرتضی؛ مجموعه آثار شهید مطهری، تهران، صدرا، ۱۳۷۸
۳۲. _____، سیری در سیره نبوی، تهران: صدرا، ۱۴۲۵ق
۳۳. مکارم شیرازی ناصر، و جمعی از دانشمندان، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب اسلامی، ۱۳۷۸